

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIFNA AF

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRSTA BANDET

ÖLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AF

SVEN SÖDERBERG OCH ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1900—1906

[111410]

2. Algutsrums kyrka.

Pl. IV. Nr 2.

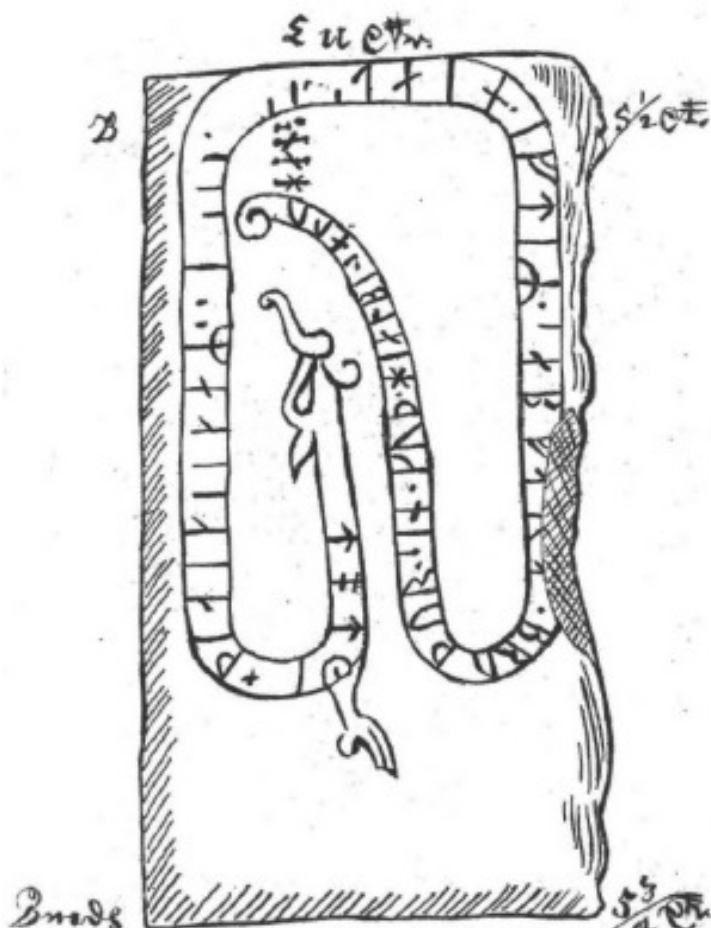
Literatur: L. 1324, B. 1076. — Rhezelius, *Monumenta Runica in Olandia*, konceptet 27 = utskriften 22. — Ahlqvist, *Ölands Historia och Beskrifning*, II, 2, s. 209. — S. Bugge, *Antiqvarisk Tidskrift för Sverige*, X, s. 121. — E. Brate, *Upsalastudier, tillagnade S. Bugge*, Upsala 1892, s. 8.

I Algutsrum fans fordom en runsten, som är känd genom afbildningar hos Rhezelius och Bautil. Den senare teckningen är signerad med Hadorphs och Törnevalls initialer. Vi återgifva här pl. IV, fig. 2 den teckning, som förekommer i Utskriften af Rhezelii monumenta, der den har nr 22.

Enligt Rhezelius låg stenen år 1634 som golfsten vid dopfunten i vestra ändan af Algutsrums kyrka; och den fans här eller någon annanstädes i kyrkan ända till år 1822, då den enligt Ahlqvist, a. arb. s. 209, vid kyrkans ombyggnad blef förstörd.

Rhezelius uppgifver — i full öfverensstämmelse med måtten i Bautil — stenens höjd till 11 kvarter (163 cm), bredden vid nedre kanten till $5\frac{3}{4}$ kvarter (85 cm), vid öfre kanten till $5\frac{1}{2}$ qv. (81 cm). Stenens yta var, enligt Rhezelius, ojemn och inskriften otydlig (»synes illa»). Detta senare framgår också af hans teckning och transskription af inskriften: nästan alla runorna vid venstra kanten och de flesta vid öfre kanten betecknas

¹ Dessa bokstäfver kunna ock läsas i motsatt rigtning. Det är bokstäfverna i den andra raden, som äro bestämmande för den rigtning, i hvilken denna rad skall läsas.

som oläsliga; vid högra sidan äro några runor betecknade som ofullständiga till följd deraf att kanten skadats. Då Hadorph och Törnevall ett halft århundrade senare utförde teckningen i Bautil, var stenens tillstånd ytterligare försämradt, en naturlig följd af dess olämpliga plats. Flera runor, som Rhezelius läst, äro i teckningen i Bautil utelemnade såsom oläsliga; den till djurslingan hörande foten, som Rhezelius helt visst rätt tecknat, saknas på teckningen i Bautil. Till grund för inskriftens läsning måste man därför lägga Rhezelii teckning.

Den här efter Rhezelii utskrift återgifna teckningen afviker från hans första, i mycket liten skala utförda teckning i konceptet i ett par punkter, som vi vilja omnämna. I utskriften är fjerde runan från inskriftens början **l**, men i konceptet fins mellan denna staf och djurets fot en kort staf, liknande den form af *s*-runan, som förekommer i slutet af inskriften. Äfven Bautil har på detta ställe en liknande staf, men der saknas det följande tecknet. — Närmast framför skiljetecknet i öfre hörnet till venster äro tecknade två halfva stafvar i nedre delen af raden; i konceptet stå dessa hvarandra närmare och den bortre lutar något mot den främre, så att det är tydligt, att dessa streck utgjort nedre delen af runan **l**. — Vid öfre kanten på midten läser man **1**; i konceptet har denna staf intet kännestreck; det är likväl tydligt, att här stått **↑**; de tre följande runorna äro klara och visa, att här stått **stain**. Der den första runan i detta ord skulle stå, har Rhezelius ett litet streck i nedre delen af raden. Om detta verkligen varit en lemning af en runa, så har runan för *s* här haft formen **h**, något, som likväl ej är sannolikt, då denna runa förekommer tre gånger i den tydliga delen af inskriften med en annan form.

Rhezelius har i transskription återgifvit den del af inskriften, som han läst, sålunda: »*Toti d — — — — stein iftir Säbiärn¹ brudur sin. Gud hiälpi sälu hans.*»

Af namnet på den, öfver hvilken stenen är rest, har Rhezelius tecknat de tre första runorna såsom tydliga: **1****h****B**; den fjerde ser ut som ett stympadt **ψ**, men då Rhezelius sjelf återgifver denna runa med *i*, hafva väl strecken till höger om stafven varit tillfälliga sprickor; den 5:e runan är ett stympadt **†**, den 6:e liknar nedre delen af **R**, den 7:e är **†**, hvilket här, såsom ofta är fallet, är felristning för **†**. Bautil är på detta ställe otydlig, och teckningen der gör intrycket af att vara mindre noggrann än Rhezelii. Alla de runor, som följa efter namnet **Sabiara**, äro tecknade som tydliga både hos Rhezelius och i Bautil; de afvika från hvarandra endast i afseende på skiljetecknen på ett par ställen.²

Framför ordet **stain** förmodar jag ordet **rita** (*rétt*); det synes hafva ungefär varit plats till de för detta ord behöfliga runtecknen mellan skiljetecknen i öfre hörnet till venster. Då efter hvad förut är upplyst sista runan i det föregående ordet varit **l**, kan man förmoda, att detta ord varit **l1l**: de runfragment Rhezelius har öfverensstämma med denna gissning; af första runan har dock endast så mycket varit kvar, att Rhezelius uppfattat det som en punkt.

¹ Rhezelius har tecknat de fyra sista tecknen i namnet såsom stympade, för att dermed antyda de motsvarande runornas utseende.

² Rhezelius har i sin teckning som skiljetecken *en* punkt, Bautil *två* punkter på de flesta ställen, sällan *en* punkt. Dessutom har hvardera teckningen *ett* skiljetecken i form af ett litet kors, men på olika ställen.

Plur. *litu* förutsätter, att i början af inskriften stått minst två namn. Att med tillhjälp af de tillgängliga teckningarna med någon säkerhet utleta, hvilka namnen varit, är icke möjligt. Rhezelius läser i början *Toti*. Ett sådant namn är känt från Danmark i 12:e århundradet.¹ Men då Rhezelius i konceptet, såsom ofvan är omtaladt, har ännu ett tecken mellan ↑ och |, är det tvifvelaktigt, om stenen verkligen haft *Toti*. Det synes på grund af rummet, som om mellan ↑ och skiljetecknet bort stå två runor, och man skulle kunna förmoda ↑†|ᵃ, *Dóttir*. Detta träffas som personnamn på Björköstenen (Dyb. fol. II, 55) och ofta i svenska medeltidsurkunder.² Derefter hafva både Rhezelius och Bautil 10 stafvar, men endast första och sista runan hafva varit tydliga, þ och ᵃ; de öfriga äro angifna som ofullständiga och osäkra. På grund af runspåren skulle man kunna förmoda först namnet þ|†, *þeghn*,³ och derefter som tredje namn ett namn på —†ᵃ, —*garrr* (—*gæirr*). Men hvilket detta namn skulle vara är svårt att gissa. Det vore också möjligt, att de tre sista runorna utgjort pron. *þár*, och att de närmast föregående från och med þ innehållit *ett* namn blott, så att de, som låtit resa stenen, varit blott två (qvinor). Af hela denna del af inskriften kunna endast de tre första runorna ↑†↑ samt þ och ᵃ anses vara någorlunda säkra.

Om vi utesluta helt osäkra tecken och sätta inom parentes sådana, som blifvit endast supplerade, får inskriften på Algutsrumsstenen detta utseende:

↑†↑ — — . þ — — — — — ᵃ . [NITN] . [RIT† .]††† . |†ᵃ . †BI†R† .
BRNDNR . †† . †ND . †††BI . ††† . †††.

Transliteration: tot — — . þ — — — — r . [litu] . [rita . s]tain . iftir sabiara .
brupur . sin . kup . hialbi . salu . hans.

Fonetisk transskription: — — — *létu rétta stæin æftir Sábiarn, bróður sinn. Guð hialpi sálu hans.* — — — »låto resa stenen efter Säbjörn, sin broder. Gud hjelpe hans själ.»

Namnet *Säbjörn*, *Sjöbjörn*, är känt från en annan öländsk inskrift, nämligen på den förlorade Stenåsstenen nr 23 (L. 1309); der skrefs det *Sibiurn*. Äfven från Sveriges fastland (L. 313, Dyb. fol. I, 8 *Sibiurn*) samt Island (*Landnáma*) är namnet känt.